

”Svensk tillväxt grovt överskattad”

DN den 3 juli 2003

Forskare slår larm om att skönmålande SCB-siffror för telekomindustrin döljer ekonomisk kris.

Föreställningen att Sverige har god tillväxt är grovt felaktig. Orsaken är främst att Statistiska centralbyrån kapitalt överskattat telekomsektorn, som enligt SCB sedan 1998 svarar för bortåt hälften av svensk tillväxt. SCB verkar ha använt metoder som för tanken till sovjetiska femårsplaner, skriver ekonomerna Magnus Henrekson, Handelshögskolan i Stockholm, och Christina Håkanson och Ulf Jakobsson vid Industriens utredningsinstitut. SCB:s uppskattning av tekniska framsteg bygger i huvudsak på intervjuer med tekniker på Ericsson. Men använder man i stället samma prisindex som Finland och många andra länder blir svensk tillväxt sämre än den i det problemtyngda Tyskland.

De senaste årens relativt goda svenska tillväxt har skapats på Statistiska centralbyrån. Den beror i första hand på byråns behandling av volymtillväxten i den svenska telekomsektorn. Denna sektor, som i värde, vanligen utgör ungefär 1,5 procent av Sveriges BNP, har sedan 1998, enligt SCB:s nationalräkenskapsstatistik, svarat för inemot hälften av den svenska tillväxten. Den kraftiga tillbakagången i branschens helt dominerande företag, Ericsson, talar snarast för att tillskottet till BNP borde vara negativt.

Föreställningen om att Sverige just nu har en god tillväxt har stor betydelse i två viktiga debatter. Den första gäller behovet av tillväxtskapande reformer i den svenska ekonomin. De som vill värja sig mot sådana reformer pekar ofta på att de svenska tillväxtsiffrorna under de senaste åren tett sig bättre än i omvärlden. Den andra debatten gäller den svenska euroanslutningen. Att Sverige nu växer snabbare än ett genomsnitt av euroländerna är ett av nejsägarnas vanligaste ekonomiska argument.

Om vi tar 1998, året före eurostarten, som utgångspunkt har den svenska ekonomin, enligt SCB, till och med 2001 (det vill säga på tre år) vuxit med 10,4 procent i volym. Enligt de sammanställningar som görs av Eurostat var tillväxten i euroområdet under samma period 8,0 procent. I Tyskland låg tillväxten på 5,6 procent och i Frankrike på 9,4 procent.

Dessa jämförelser är grovt missvisande. På grund av SCB:s behandling av telekomsektorns tillväxt är de svenska tillväxtsiffrorna inte jämförbara med siffrorna för övriga länder.

Telekomsektorns avgörande betydelse för de svenska tillväxtsiffrorna belyses i tabellen. Vi har där delat in den svenska ekonomin i två delar: telekom och övrig ekonomi. Det framgår att tillväxten i övrig ekonomi under hela perioden har varit 5,7 procent. Tillväxttakten i de 98,5 procent av den svenska ekonomin som inte utgörs av telekom är

sålunda nästan exakt lika hög som i Tyskland. Tillväxten i den svenska telekomsektorn är å andra sidan inte jämförbar med någonting annat. Den uppgår till formidabla 123 procent. Detta motsvarar en årlig tillväxt på 31 procent.

Det är bidraget från denna tillväxt som lyft den svenska ekonomin från en position nära tysk tillväxtnivå till en position bland de mera snabbväxande europeiska ekonomierna. För att få ett perspektiv på sektorns tillväxtsiffror kan man jämföra med antalet arbetade timmar i sektorn. Dessa ökade med 6 procent under den period vi diskuterar. Enligt SCB hade vi sålunda en produktivitetsökning i telekomsektorn med cirka 115 procent på tre år.

Hur kan en sektor som nu går kraftigt bakåt ge dessa enorma bidrag till den svenska tillväxten? Förklaringen verkar ligga i SCB:s, uppenbarligen skönsmässiga, antaganden om prisutvecklingen i telekomsektorn. Bakom detta ligger i sin tur ett genuint problem när det gäller att uppskatta volymutvecklingen i de delar av ekonomin där det finns en snabb teknisk utveckling. Den som betalar 1 000 kronor för en mobiltelefon i dag får väsentligt mycket mera för sin tusenlapp än den som betalade motsvarande summa för en mobiltelefon för fem år sedan. Det har skett en kvalitetsförbättring som bör ingå i en rättvisande bild av volymutvecklingen i telekomsektorn.

Det finns etablerade ekonometriska metoder att uppskatta värdet av kvalitetsförbättringar i producerade varor. Ett centralt inslag i dessa metoder är att man utgår från skattningar av konsumenternas värdering av de tekniska framstegen. Dessa framkommer i så kallade hedoniska prisindex. Metoden har kommit till användning i bland annat amerikansk officiell statistik.

Det förefaller som om SCB här i stället har valt att uppskatta prisindex för telekomsektorn genom metoder som för tankarna till de starkt produktionsorienterade sovjetiska femårsplanerna. Uppskattningen av de tekniska framstegen har framkommit genom intervjuer med tekniker på Ericsson. Den uppskattning som dessa gör av de tekniska framstegen i Ericssons produkter översätts till prisförändringar - ju bättre teknik, desto lägre priser.

Låt oss ta år 2000 som exempel. Detta år minskade enligt SCB telekomsektorns produktion med 13 procent i värde. Samtidigt uppskattade man att priserna på telekomprodukter av en given kvalitet sjönk mycket kraftigt. Detta gjorde att SCB efter prisdeflatering får fram en tillväxt i telekomsektorn på 54 procent. Detta ger i sin tur ett extra tillskott i BNP med 3 procent. Här har vi 70 procent av BNP-tillväxten det året.

Ett bidragande skäl till att effekten på BNP kan bli så stor är att telekomsektorn i nationalräkenskaperna under flera år har haft en dramatisk volymtillväxt. Detta har medfört att sektorn i nationalräkenskapernas volymläkningar för år 2000 utgör drygt 8 procent av BNP. När en sektor med denna BNP-andel, ett enskilt år, växer med 54 procent blir effekterna dramatiska. Med detta statistiska korthus som utgångspunkt förs sedan den politiska debatten kring tillväxtpolitik, euroanslutning med mera.

I själva verket är det så att den behandling telekomsektorn fått i de svenska

nationalräkenskaperna gör det meningslöst att använda svenska tillväxtsiffror därifrån för internationella jämförelser.

En jämförelse med Finland kan illustrera detta. Finland hade mellan 1998 och 2001 en BNP-tillväxt på 9,7 procent. I Finland är telekomsektorn avsevärt mer betydelsefull, den utgör ungefär 5 procent av ekonomin jämfört med 1,5 procent i Sverige (mätt i löpande priser). Dess bidrag till BNP ligger dock långt under svensk nivå. Vi finner att skillnaden mellan övrig ekonomi och total BNP är relativt måttlig. Det visar sig också att det prisindex som använts för telekomsektorn i de finska nationalräkenskaperna under perioden uppvisar en årlig nedgång med 7 procent. Motsvarande årliga nedgång i de svenska nationalräkenskaperna är 37 procent.

Det finns knappast någon anledning att förmoda att denna skillnad speglar en verklig skillnad i teknisk utveckling mellan ländernas telekomindustrier. Om vi gör det mycket försiktiga antagandet att kvalitetsutvecklingen i Sverige i varje fall inte varit bättre än i Finland, så kan vi för att få en jämförbar BNP-utveckling mellan länderna sätta Finlands prisindex för telekomindustrin på den svenska telekomindustrin under perioden 1998-2001. Det bör tilläggas att de prisindex för telekomsektorn som man valt i andra europeiska länder inte ligger så långt ifrån de finska.

När vi använder detta index får den svenska telekomsektorn tillväxten 10,6 procent fram till 2000, varefter den backar och slutar i en negativ total volymutveckling från 1998 till 2001. Detta stöds av att förädlingsvärdet i telekomsektorn enligt en annan SCB-källa, nämligen företagsstatistiken, år 2001 är negativt. Den korrigerade svenska BNP-tillväxten under perioden blir 5,2 procent. Detta är en lägre tillväxt än den tyska, som under perioden var 5,7 procent.

Lägg in här ett räkneexempel för enskilt år eller 1997-2000 på Finland där den svenska prisutvecklingen på telekomprodukter använts. Enklast är att endast göra det för år 2000, det bör ge en finländsk BNP-tillväxt på 15 procent eller så.

I Europa förs nu en intensiv debatt kring de europeiska tillväxtproblemen. I Sverige har vi tyckt oss stå vid sidan av denna debatt eftersom våra tillväxttal varit bättre än det europeiska genomsnittet. Dessa tillväxttal är som vi har sett en illusion. Vi i Sverige har lika stor anledning som Tyskland att bekymra oss för tillväxtfrågorna.

MAGNUS HENREKSON

Professor vid Handelshögskolan i Stockholm

CHRISTINA HÅKANSON

Nationalekonom vid Industriens utredningsinstitut (IUI)

ULF JAKOBSSON

Chef för IUI